

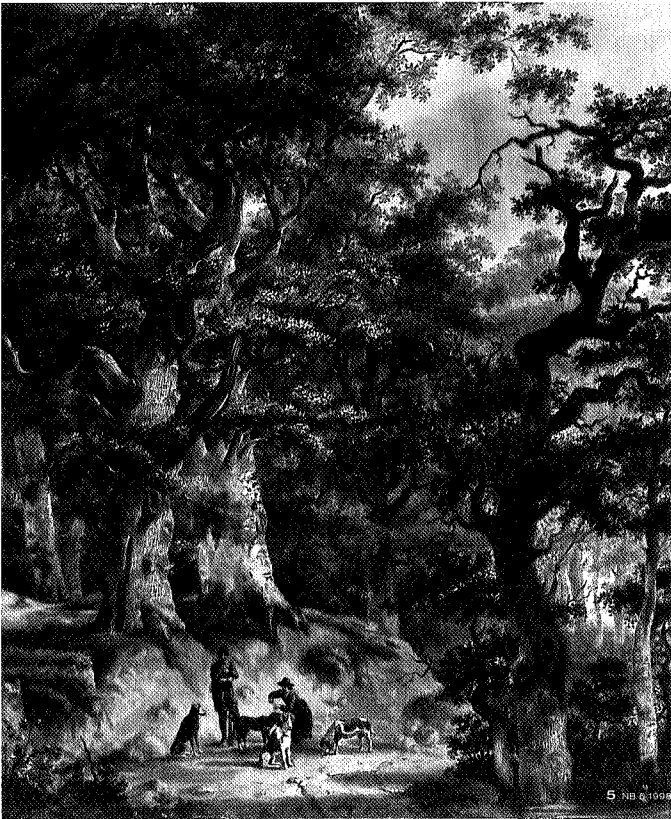
V

Jan Abrahamse

Minerva en de verbeelding van het landschap

Toen Academie Minerva in 1798 werd opgericht, was er niet een specifieke opleiding voor het schilderen van landschappen; die is er eigenlijk ook nooit geweest, stellen oud-docent Evert Musch en kunstkenner Cees Hofsteenge. Er zijn veel landschappen geschilderd, getekend en geaquarelleerd door docenten en studenten van de Academie. De waardering voor landschapsschilders kende echter hoogte- en dieptepunten.

Jagers met honden op een open plek in het bos, schilderij van Jan Hendrik Aikes foto John Stoet



De eerste leerlingen van Minerva die enige naam verwierven in het schilderen van landschappen, waren Roelof Jacob Tiddens (1793-1879) en Jan Hendrik Aikes (1790-1846). Ook directeur Jacob Bruggink (1801-1885) schilderde veel landschappen en gefantaseerde en geïdealiseerde stadsgezichten, evenals zijn leerling Albert J. van Prooyen (1834-1898), die aanvankelijk vooral stadsgezichten en pas later landschappen en riviergezichten op het doek zette. Cees Hofsteenge: *'De landschappen uit de eerste periode waren geromantiseerd en geïdealiseerd. Die romantische stroming, die rond 1830 begint en tot begin 1900 doorloopt, schildert en tekent niet naar de werkelijkheid. Schilderijen werden gecomponeerd. Een mooi stukje bos uit Frankrijk of van de Veluwe werd moeiteloos gecombineerd met een landschapje langs een rivier in Italië, Duitsland of in Limburg.'*

Evert Musch stelt: *'Buiten schilderen was toen niet aan de orde. Men maakte wel eens een schetsje en dat werkte men in het atelier uit met veel fantasie. Het landschap moest mooier worden dan het al was.'*

ROMANTISCHE DRENTSE LANDSCHAPPEN

Bij de opkomst van de Haagse School rond 1860 wordt het een vogue om direct naar de natuur te schilderen, onder invloed van de school van Barbizon. De eerste figuur die er echt op uit trok was Gerrit van Houten. Volgens Cees Hofsteenge toont Gerrit van Houten, als een van de eerste Groninger kunstenaars, deze nieuwe, vrije manier van schilderen. Deze schilder werd later wel vergeleken met Van Gogh, niet alleen vanwege artistieke overeenkomsten, echter ook door overeenkomsten in beider tot de verbeelding sprekende levensloop. *'Drenthe was erg gezocht om te schilderen in de romantische tijd. De leuke boerderijtjes en mooie heideveldjes waren elementen in een heerlijk landschap. Het kwam overeen met hun eigen emoties'*, aldus Evert Musch.

Tijdens het bewind van Academiedirecteur Johannes H. Egenberger (1822-1897) woonde er een aantal bekende en vooraanstaande families in Groningen. Sommige leden van die families kregen les van Egenberger, zoals H.W. Mesdag, Taco Mesdag, Sientje Mesdag-Van Houten en Gerrit en Alida van Houten. Een deel van deze schilders heeft later furore gemaakt in de Haagse School. Hofsteenge: *'H.W. Mesdag heeft als oud-leerling van Minerva aanvankelijk prachtige landschappen, stadsgezichten en later zeegezichten geschilderd waar hij beroemd mee is geworden. Ook door hem en zijn minder bekende broer Taco en Jozef Israëls, ook een Minervaleerling, werden de landschappen geschilderd in Drenthe.'*

De broers Mesdag woonden in Groningen aan de Hoge der A, maar de familie had een buitenhuis in Vries, waar 's zomers werd geschilderd. Vaak werden hier bevriende schilders van de Haagse School ontvangen.'

Mesdag en Israëls worden niet echt beschouwd als Groninger kunstschilders, omdat ze al op jonge leeftijd naar het westen vertrokken waar het culturele klimaat aanzienlijk aantrekkelijker was. Otto Eerelman is een van de meest bekende leerlingen van Egenberger. Hij is naast het schilderen van honden en paarden vooral beroemd geworden met zijn rijkgestoffeerde stadstaferelen waarvan de *Paardenkeuring op de Grote Markt* op de 28ste augustus tot zijn populairste schilderij behoort.

IN DE VRIJE NATUUR

In de negentiende eeuw werd niet gedoceerd in landschapschilderkunst. Hofsteenge: *'Als je destijds met olieverf mocht werken, had je als student al enige jaren op Minerva gezeten. Er werd dan vaak gekopieerd naar oude meesters als bijvoorbeeld Ruysdael, Hobbema of Vermeer. Pas na de onderwijsvernieuwingen die in 1906 door directeur Dirk de Vries Lam op Minerva werden doorgevoerd, komt er ook ruimte om leerlingen in de vrije natuur te laten schilderen.'*

Dan is het met name Minervaleraar Franciscus Herman Bach die de studenten mee neemt naar het Groningse landschap. De omgeving van Blauwbörgje, net buiten de stad, en het Reitdiepgebied zijn dan de favoriete plaatsen. (Zie hierover elders in dit nummer). Zijn leerlingen zijn bij uitstek de mensen die het Groninger landschap

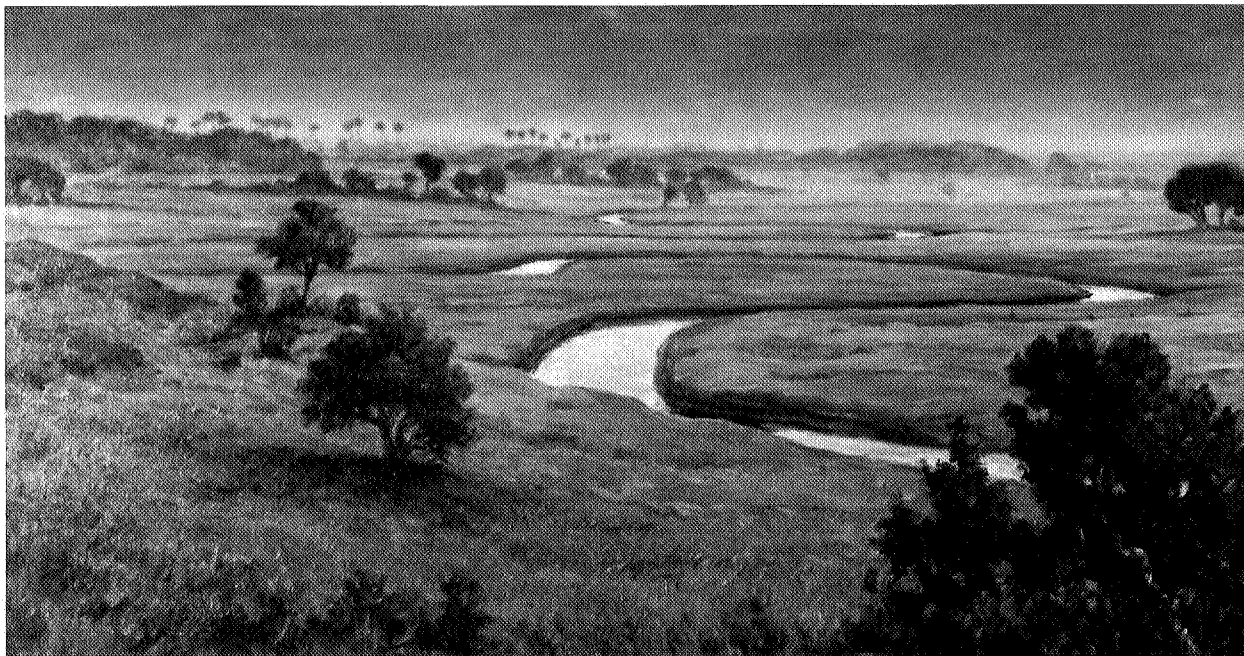
gaan schilderen. De beroemdsten zitten in De Ploeg.

Evert Musch heeft geen les gekregen van Bach, maar heeft hem wel goed gekend. *'Ik heb een schilderijtje gekregen dat hij in 1905 had gemaakt in Schipborg.'* Musch vindt echter dat niet alleen Bach van grote invloed is geweest; ook Dirk de Vries Lam en de Cornelis Pieter de Wit waren landschapschilders en docent op de Academie. *'Zij hebben ook veel invloed gehad op de Ploegschilders als Jan Altink, Johan Dijkstra, Jan Wiegers, Jan van der Zee, George Martens, Johan Faber en Alida Pott'*, aldus Musch.

Evert Musch is van 1937 tot 1941 student geweest en heeft daar zijn akte gehaald om les te geven. Van 1947 tot 1981 is hij docent op Minerva. Ook hij heeft les gehad van De Vries Lam, De Wit en Arnold Willem Kort. In die tijd stond het weer-geven van landschappen op een hoog niveau en werd ook alom gewaardeerd. Jan van der Baan, Ruurd Elzer en Jan ten Have waren belangrijke landschapschilders.

ONZINKUNST

Evert Musch: *'Ik was iets jonger en toen wij klaar waren, hadden we de pech dat we geen kans kregen door die verrekte oorlog. Johan Bolling en ik waren ondergedoken. Hij op een zolderschuit in Friesland en ik bij mijn ouders in de stad Groningen.'* *'Na de oorlog neemt de waardering voor de landschapschilderkunst zienderogen af'*, aldus Hofsteenge, *'vooral de schrijvende pers vindt het oubollig, saai; het past niet meer in het toenmalige tijdsbeeld. Men is aan vernieuwing toe. Dijkstra, die hier over schrijft, vindt dat de jongeren een nieuw elan moeten to-*



Drentse A van Evert Musch foto Harry Cock

